

Foto Glenn Murberg 20060816

Eriksbergs gamla kyrka

Socknen Eriksberg i östra Gäsene har en intressant och sägenomspunnen historia. Traditionen vet berätta att konung Erik den helige grundlade Eriksbergs kyrka som bevis för sin kärlek till hembygden och sedermera sonen, Knut Eriksson som fullföljde verket som minne av sin fader. Till historien om Eriksberg hör även till att ett kloster uppfört på Ladås. Ölet bryggdes på Brickagården (bryggsgården). Biskop Rhyzelius nämner om detta i Eriksbergs kyrkoböcker omkring 1720. Han skriver att Eriksberg på den tiden var ett så kallat kanikedöme. Kanikerna var som prostar myndiga män och hade rika underhåll. Strax norr om kyrkan finns en offerkälla, som benämnes "Erik den heliges källa". I den gamla västgöotalagens konungalängd nedskrivna på 1200-talet som följer: "Den femtonde konung Knut, han vann Sverige med svärd och tog av daga konung Karl och konung Boleslav. Och han hade många slag mot Sverige och segrade i dem alla och hade mycken möda innan han fick Sverige i lugn och besittning. Sedan var han en god konung, då hans makt började stadga sig. Och i tjugotre år var han konung och dog i Eriksberg i Gäsene härad". Man är inte riktigt säker när kyrkan byggdes men årtalet 1123 finns inristat med arabiska bokstäver på kyrkans takstol men man vet inte riktigt bestämt vad siffrorna anger. Byggnadstekniskt har kyrkan drag av skånska kyrkor vilket tyder på tidigt 1100-tal.

I en biskopslängd tillhörande den gamla västgöotalagen talas även om Eriksberg. Enligt denna skulle biskop Bengt den gode ha skänkt två klockor till Eriksbergs kyrka. Bengt den Gode skulle tillhöra ätten Bonde, som även lär härstamma från Eriksberg och var nära släkt med den Erikska ätten. Vid ett studium av Gäsene domböcker från 1600-talet finner man att kyrkan tilldelats ekar för reparation och detta har skett vid flera tillfällen. Ekarna togs från den närbelägna kronoallmanningen Våthult.

Kyrkan är byggd i romansk eller rundbådestil. Byggnaden vilar på en rätvinklig sockel av grå- och sandsten och med murar av samma material.

Foto Glenn Murberg 20060816

Kyrkans inre var vitlimmat fram till 1949, då man tog fram de gamla och skadade målningarna. Dessa är bäst bevarade mot koret. I korets tunnvalv syns en bild av den lidande Kristus omgiven av Johannes och Maria. Målningarna har av sakkunskap daterats till 1200-talet. Vid biskop Haqvin Spegels visitation av Erikbergs kyrka den 28-29 juni 1691 omtalas att en "ny himmel borde göras i kyrkan". Därmed avses troligen innertaket eller ett så kallat ljudtak över predikstolen. Ett förnämligt reliksskrin har tiderna igenom varit kyrkans förnämsta egendom. Biskop A.O. Rhyzelius gör i Eriksbergs äldst bevarade kyrkobok från år 1720 denna beskrivning av helgedomsskrinet. "Ett i Eriksbergs kyrka befintligt helgedomsskrin är av eketrä, överdraget med mässing till utseendet likt ett vackert hus med väl uppspitsat tak, varande nästan en aln lång och högt samt 3/8 alnar brett, ståendes på fyra hegjutna mässingsfötter som nästan äro en tvärhand höga. Uti mässingen äro utarbetande personer å vardera sidan. Vid ena gaveln står en man i påvedräkt med en stav i den högra och en upplåten bok i den vänstra handen. Vid den andra ser man liksom Cherubim med en spira. På altanen och taket är allenast blomverk, dock så att det spetsigaste av taket, kammen kallad, har vi båda ändarna ulvehuvuden med halsar. Öppningen är mitt under botten, ej större än att man med handen kan taga in och ser ut som där varit ett väl inskurit bräde, fäst med lim och naglar."

Foto Glenn Murberg 20060816

Biskop Rhyzelius konstaterar vidare att skrinet har två rader latinsk inskription. Om inte skrinet är ett krigsbyte söderifrån, kan man förmoda att någon ur den Erikska ätten eller deras efterföljare skänkt skrinet till Eriksbergs kyrka. Ett liknande skrin finns även i Jäla kyrka i Skaraborgs län och Eriksbergs och Jäla socknar ahde i gången tid mycket gemensamt. Helgedomsskrinet hade förr sin plats på södra långhusväggen. År 1875 inlöstes det av Kungl. Vitterhetsakademien för den då höga summan av 600 kronor. Skrinet intar nu en hederplats i romanska hallen i Statens Historiska Museum.

Bland inventarier i övrigt kan nämnas en nattvardskalk från 1600-talet, ett tjeckiskt arbete med inskription. Mässhaken från 1646 renoverades i slutet av 1970-talet och är insatt i glasmonter. Dopfunten är enkel och utan ornament. Den anses vara medeltida, funtskålen var nyinköpt år 1755. Vidare finns en måttstock av mässing (likare) inköpt år 1749 samt timglas, oblatjärn, nummertavla och halvankare samt spågubbekäpp. Sockenbudstyget är daterat 1855. Eriksberg har i behåll välvårdade kyrkoböcker sedan 1711. Flera värdefulla äldre föremål förstördes vid branden i Prästgården i januari år 1794. Bland annat förstördes ett altarkläde och den sköna Nyrenbergiska Biblia. Troligen förstördes även den äldsta kyrkoboken med protokoll från 1645.

Foto Glenn Murberg 20060816

Märkligt är den unika Jakobstegen framme i det lilla korfönstret bakom det medeltida altaret. Den består av nio uppåt avsmalnande steg som leder till himlen. Trappan påminner om att Gud har upprättat en förbindelse mellan himmel och jord. När herrens måltid dukas på altaret stiger det himmelska ner till oss.